

Nr 218.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för tecknande av aktier i aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält; given Stockholms slott den 18 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. Malm.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Malm, anförde:

I en den 27 april 1920 dagtecknad skrift har styrelsen för aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält hos Kungl. Maj:t gjort framställning om avlåtande av proposition till riksdagen i syfte att för teckning av aktier i bolaget måtte beviljas ett anslag av 5,000,000 kronor.

Till stöd för sin framställning har styrelsen anfört huvudsakligen följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 185 häft. (Nr 218.)

Aktiebolaget
Spetsbergens
svenska kolfält
framlämnade
ställning den
27 april 1920.

Sedan genom av svenska forskare utförda geologiska undersökningar förekomsten av brytbara kolfötter på Spetsbergen blivit konstaterad, hade år 1910 försvars- och undersökningsarbeten utförts inom vissa områden, som därvid ockuperats för svensk räkning. Då ett år 1911 bildat aktiebolag, aktiebolaget Isfjorden—Belsund, å vilket de ockuperade områdena blivit överlätna och vilket bolag årligen utfört försvarsarbeten inom desamma, icke haft tillräckligt kapital för att påbörja rationell brytning av stenkolen, hade för detta ändamål år 1916 aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält blivit bildat med ett aktiekapital av 2,500,000 kronor. Aktiebolaget Isfjorden—Belsund överlämnade därvid till sökandebolaget de för svensk räkning ockuperade områdena mot erhållande av dels 350,000 kronor i aktier i sistnämnda bolag dels ock en royalty av 50 öre per utbrutet ton stenkol att utgå sedan 250,000 ton brutits eller i varje fall från och med år 1923.

År 1917 hade aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält påbörjat anläggning för kolbrytning å den plats vid inre delen av Van Mijens Bay, som numera benämnes Sveagruvan, och hade under 1918 års sommar utskeppats omkring 4,000 ton kol. Till följd av de alltjämt ökade material- och arbetspriserna hade det emellertid snart visat sig nödvändigt att tillföra bolaget nytt kapital. På grund därav hade år 1917 utfärdats inbjudning till teckning av aktier i bolaget till ett belopp av ytterligare 2,500,000 kronor, vilket belopp bolaget dock endast med svårighet lyckats få fulltecknat. Under år 1919 hade från Sveagruvan utskeppats omkring 20,000 ton kol, och under 1920 års sommar beräknades omkring 50,000 ton kol kunna utskeppas. Av de utskeppade kolen hade största delen levererats till statens järnvägar med Narvik som huvudsaklig leveransort. För år 1920 hade kontrakt tecknats med järnvägsstyrelsen om leverans av 40,000 ton kol.

Av olika anledningar hade för bolaget uppstått behov av ökade rörelsemedel, och hade för tillgodoseende av detta behov styrelsemedlemmar i bolaget måst ikläda sig borgen för avsevärda belopp. De kapitalbelopp, som därigenom tillförts bolaget, vore emellertid icke tillräckliga. En av bolagets verkställande direktör upprättad arbetsplan gäve nämligen vid handen, att för täckande av bolagets behov av rörelsekapital samt för utförande av de anläggningar, som vore behöfliga för att möjliggöra en ur olika synpunkter önskvärd ökning av kolbrytningen till 100,000 ton om året, erfordrades, att i bolaget insattes ett kapital av ytterligare 5,000,000 kronor. Då utsikt icke förefunnas ett inom landet på enskild väg få detta behov fyllt, hade fråga uppstått att i företaget binda utländskt kapital eller att i yttersta fall sälja bolagets fyndigheter och anläggningar till utlandet. Enär det emellertid

syntes bolagsstyrelsen vara av synnerlig vikt, att, såsom stenkolsfrågan efter världskrigets slut utvecklats sig, Sverige icke avhände sig ifrågasvarande fyndigheter, samt då givetvis såväl fördelen för Sverige att erhålla kol från Spetsbergen som utsikterna för ett ekonomiskt tillfredsställande resultat av driften ökades, därest större kvantiteter kol årligen brötes, funne sig styrelsen, på sätt ovan anförts, böra hemställa om statens medverkan för erhållande av den erforderliga kapitalökningen.

Vid bolagets skrift finnas fogade, förutom ovannämnda arbetsplan. åtskilliga tryckta handlingar rörande ifrågasvarande kolfyndigheter och bolagets verksamhet, vilka handlingar emellertid äro för vidlyftiga för att här kunna i detalj återgivas. Beträffande kolfältens belägenhet, beräkningen av de kvantiteter kol, som förefinnas på de olika fälten, och kolens beskaffenhet tillåter jag mig likväl ur en vid bolagets bildande år 1916 utgiven broschyr anföra följande:

Kolfältens belägenhet och förefinnliga kolkvantiteter m. m

»De av aktiebolaget Isfjorden—Belsund inmutade kolfälten på Spetsbergen äro till antalet fyra stycken, nämligen Braganzadistriktet, Erdmans tundra, Pyramidberget och Bünsows land. Samtliga fält ligga vid fjordar på Spetsbergens västkust och nästan mitt på densamma. Vid Isfjorden befinna sig trenne fält. längst ut på fjordens norra sida Erdmans tundra samt längst in i fjorden, på båda sidor om Billen Bay, Pyramidberget och Bünsows land. Braganzadistriktet ligger något sydligare kring en bukt med samma namn, vilken utgör den innersta delen av en fjord, som ut mot Ishavet benämnes Belsund, längre in Van Mijens Bay och slutligen Braganzabukten.

Beräkningar av de kvantiteter kol, som förefinnas på de olika fälten, hava utförts av dr B. Högbom, och komma här hans siffror att anföras. Vid samtliga beräkningar medtagas endast de delar av kollagren, som ligga inom 10 kilometers avstånd från kusten.

Det fält, som lättast och tillförlitligast låter sig uppskattas, är *Braganzadistriktet*, där den kolförande formationen har en nästan orubbad lagring och rasanhopningarna på bergsidorna ej nämnvärt försvåra undersökningsarbetena. För hela detta distrikt får man en minimisiffra för koltillgången av cirka 340 miljoner ton. Härav kommer huvudparten eller cirka 305 miljoner ton på Liljevalchs berg, där man räknat med en areal av 100 kvadratkilometer och en medelmäktighet på kolfloötsen av 2.15 meter, uträknad ur samtliga blottade profiler. Någon hänsyn har ej tagits till sannolikheten, att en parallellflöts skulle kunna påvisas. För Torells berg erhålles siffran 35 miljoner ton för en area av 28 kvadratkilometer och en flötsmäktighet av endast 97 centimeter. Södra delen av distriktet, på sydsidan av Van Mijens Bay, som omfattar en areal av drygt 150 kvadratkilometer, har ej alls medtagits i beräkningen, då kolförekomsterna här ej varit åtkomliga för undersökningsarbeten.

Vid *Pyramidberget* har hitintills genom arbeten påvisats en total kolmäktighet av över 15 meter, uppdelad på flera flötsar av upp till 2 meters mäktighet. Av denna totalmäktighet utgöras cirka $\frac{2}{3}$ av goda kol. Räknar man en area av 39 kvadratkilometer och endast 7 meter brytvärda kol, så få vi en tillgång på över 380 miljoner ton för detta fält.

För *Bünsows land* har vid uppskattningen av koltillgången måst användas

siffror från Pyramidberget. De kolförande lagren i detta distrikt äro nämligen ej av naturen blottade och ha således ej kunnat undersökas med de medel, som stått expeditionen till buds. Då kollagren här ligga i nivå med och lägre än havsytan, måste borrhningar eller schaktsänkningar företagas för att åtkomma kolen. Som den kolförande formationen dock visat liten förändring i andra riktningar från Pyramidberget, torde man här preliminärt kunna tillämpa Pyramidbergets siffror på kolmäktigheten. Fältets area utgör 302 kvadratkilometer, och med en brytbar kolmäktighet på 7 meter motsvarar detta en tillgång på cirka 3,000 miljoner ton.

Vid *Erdmans tundra* har en kolflöts på 94 centimeter blottats, men som kolen här äro sämre än å övriga fält och kvantiteten mindre, så torde detta fält tills vidare böra hållas i reserv.

Spetsbergskolen kunna med hänsyn till sin beskaffenhet uppdelas i tvenne huvudsorter, de tertiära kolen vid Braganzadistriktet samt kulmkolen vid Pyramidberget och Bünsows land.

Av dessa äro tertiärkolen bäst kända, då de redan äro införda på marknaden och kommit till användning vid ångkraftcentraler, som bunkerkol, lokomotivkol, hushållskol etc. i norra Norge ävensom i Kiruna. De äro glänsande svarta, med oregelbunden kubisk förklyftning och falla lätt sönder i småkol och stybb. Den senare egenskapen är dock utan större olägenhet, då kolen vid eldning baka ihop sig och ej falla genom rosten. Askhalten är låg, sällan över 3 procent, och askan består av ett fint mjöl, som ej har benägenhet att sintra fast vid rosten. Värmevärdet är högt och varierar för kol i naturligt tillstånd mellan 6,840 och 7,950 värmeenheter och för kol, torkat vid 100 grader, mellan 7,560 och 8,290 värmeenheter. Kolen giva ej en för metallurgiskt bruk tillräckligt hållfast koks.

Av kulmkolen finnas tvenne slag, dels magra, grå 'splint coal' (i Amerika 'slate coal'), dels feta, glänsande 'bright coal' ('free coal'). De hitintills påvisade lagren hålla till övervägande del 'splint coal'. Dessa kol äro gråaktiga och skiffrika, de klyva sig i stora parallelepipediska block och äro av stor hållfasthet. De brinna med lång, lysande låga och lämna liksom tertiärkolen en pulverformig aska, som ej bildar slagg. Ej heller dessa kol lämna en metallurgisk koks, men äro de i sitt råa tillstånd genom sin stora hållfasthet och sin låga svavel- och fosforhalt användbara i masugn. Askhalten utgör från 6.7 procent upp till 15 procent (i medeltal 10), men trots detta är deras värmevärde högt eller 6,550—7,130 värmeenheter för naturligt kol och 7,140—7,720 värmeenheter för torkat kol vid 100 grader. Som jämförelse kan nämnas, att, vad värmeeffekten beträffar, medelvärdet av dessa kol är högre än medelvärdet för de vid statens järnvägar åren 1903—1912 begagnade kolsorterna.»

En sammanfattning av de kolkvantiteter, bolagets fyndigheter å Spetsbergen beräknats innehålla, skulle alltså utvisa följande koltillgångar, fördelade å de olika områdena:

Braganzadistriktet	340 milj. ton
Pyramidberget	380 » »
Bünsows land.....	3,000 » »

Summa 3,720 milj. ton,

vartill ytterligare böra läggas koltillgångarna vid *Erdmans tundra*, som emellertid hittills ej beräknats.

Vad därefter angår bolagets ekonomiska ställning får jag hänvisa till nedanstående i styrelsens förvaltningsberättelser för räkenskapsåren den 1 september 1918—den 31 augusti 1919 samt den 1 september 1919—den 30 juni 1920 intagna vinst- och förlusträkningar samt balansräkningar:

*Bolagets
vinst- och för-
lusträkningar
samt balans-
räkningar.*

Räkenskapsåret 1 september 1918—31 augusti 1919.

Vinst- och förlusträkning.

Kontors- och allmänna omkostnader i Stockholm.....	69,150 47	Balanserad vinst från föregående år	10,298 97
Ränteförluster	29,691 70	Vinst på kolförsäljningar	113,698 05
Förlust s/s »Belsund»s drift	28,250 98	Inseglad vinst s/s »Braganza»	23,326 36
Balanserad vinst från föregående år.....	10,298: 97		
Vinst under året.....	9,931: 26		
	20,230 28		
Summa kronor	147,323 38	Summa kronor	147.323 38

Balansräkning.

Kolgruvor och fyndigheter på Spetsbergen	1,980,000 —	Aktiekapitalet.....	2,500,000: —
Anläggningar vid Sveagruvan	1,785,429 04	Nyemissionen 1917	2,500,000: —
Inventarier vid Sveagruvan.....	308,840 89	Reservfonden	2,000 —
Inventarier i Stockholm	6,698 22	Diverse skulder	2,638,667 59
Förrådets och handelsbodens lager vid Sveagruvan.....	944,923: 81	Från vinst- och förlusträkning	20,230 28
Kassa vid Sveagruvan ...	519: 35		
Fordringar hos diverse personer vid Sveagruvan	2,734: 09		
	948,177 25		
Kontant i kassan vid Stockholmskontoret	1,468 66		
Inköpt men ej uppsänd materiel ...	119,513 97		
Kol i lager vid Sveagruvan och på väg till destinationsort.....	1,059,617: 34		
Förskotterade frakter för skeppning under september	258,450: —		
	1,318,067 34		
Diverse fordringar	66,902 02		
Egna fartyg	1,125,800 48		
Summa kronor	7,660,897 82	Summa kronor	7,660.897 82

Räkenskapsåret 1 september 1919—30 juni 1920.

Vinst- och förlusträkning.

Kontors- och allmänna omkostnader i Stockholm.....	165,530	69	Balanserad vinst från föregående år	18,230	23
Räntor	74,814	65	Kolförsäljningar	393,702	96
Förlust å s/s »Braganza»s drift.....	131,960	97			
Förlust å s/s »Belsund»s drift	8,835	72			
Avsättning till skatter	7,000	—			
Balanserad vinst från föregående år	18,230:	23			
Vinst under räkenskapsåret	12,561:	53			
varifrån avgår ovanstående avsättning till skatter	7,000: —	5,561: 53			
	23,791	76			
Summa kronor	411,933	19	Summa kronor	411,933	19

Balansräkning.

Kolgruvor och fyndigheter på Spetsbergen	1,980,000	—	Aktiekapital	5,000,000	—
Anläggningar vid Sveagruvan	2,503,143	80	Reservfond	4,000	—
Inventarier vid Sveagruvan.....	299,166	54	Skattefond	7,000	—
Förrådslager, kassa och fordringar vid Sveagruvan	705,207	55	Diverse skulder	4,048,497	21
Inköpt men ej uppsänd materiel ...	369,886	39	Från vinst- och förlusträkning	23,791	76
Egna fartyg	1,065,247	78			
Inventarier i Stockholm	8,654	83			
Kassabehållning i Stockholm	4,230	89			
Diverse fordringar	189,657	19			
Kol i lager vid Sveagruvan	1,958,094	—			
Summa kronor	9,083,288	97	Summa kronor	9,083,288	97

I detta sammanhang tillåter jag mig omnämna, att bolaget i en den 14 december 1920 avgiven uppgift approximativt beräknat sina svävande skulder sålunda:

bank- och låneskulder	1,830,000: —
varuaccepter	95,000: —
diverse obetalda räkningar	50,000: —
	Summa 1,975,000: —,

varvid bolaget emellertid meddelat, att i denna summa icke inginge arbetarnes uttagna arbetslikvider.

Över bolagets framställning har kommerskollegium avgivit infortrat utlåtande samt därvid tillika överlämnat *dels* på föranledande av kollegium i ärendet avgivna yttranden av fullmäktige i järnkontoret, ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund samt Sveriges redareförening *dels ock* viss från bolaget inkommen ytterligare utredning i ämnet.

*Yttranden
över bolagets
framställning.*

Samtliga de av kollegium hörda korporationerna — vilka avgåvo sina yttranden under våren förlidet år, då situationen på kolmarknaden som bekant var synnerligen svår med knapp tillgång och höga priser — framhålla angelägenheten av att söka minska landets beroende av den utländska kolmarknaden och tillstyrka för den skull bifall till bolagets framställning under samstämmigt uttalande, att ett bibehållande i svensk ägo av ifrågavarande kolfyndigheter måste betecknas såsom ett viktigt nationellt intresse.

Kommerskollegii den 21 maj 1920 dagtecknade utlåtande i ärendet är synnerligen omfattande och vidlyftigt. Jag ämnar därför nu endast i vissa delar redogöra för detsamma, och tillåter jag mig att för närmare kännedom om dess innehåll hänvisa till handlingarna i ärendet.

*Kommers-
kollegii ut-
låtande den
21 maj 1920.*

Kollegium erinrar till en början, att Sveriges totala förbrukning av stenkolsbränsle under nedanstående år uppgått till följande kvantiteter, angivna i 1,000-tal ton:

*Totalför-
brukningen
av stenkols-
bränsle i
Sverige un-
der vissa år.*

1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
5,576	5,788	6,028	6,051	4,670	3,231	2,756.
Med avdrag av under året inom Sverige brutna kol						
1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
364	367	412	415	443	404	429,
resterade såsom förbrukad kvantitet importkol						
1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
5,212	5,421	5,616	5,636	4,227	2,827	2,227.

Möjligheten
av inten-
sivare ut-
nyttjande av
inhemska
bränsletill-
gångar.

Kollegium lämnar därefter en längre redogörelse för en inom kolle-
gium verkställd utredning rörande utsikterna att kompensera den brist å
stenkolsbränsle, som enligt kollegii mening syntes en längre tid framåt
bliva rådande, genom ett intensivare utnyttjande av inhemska bränsle-
tillgångar såsom ved, brännrotv, tjäroljor, skifferoljor samt produkter
ur sulfitlut. Av denna utredning hade enligt kollegii åsikt framgått,
att någon lösning av bränsleproblemet ej kunde vinnas med enbart
anlitande av dessa utvägar, utan att man vore hänvisad till att i möj-
ligaste grad utnyttja alla tänkbara resurser för att undgå den inverkan,
en ytterligare inknappning i bränsletillgången skulle medföra. Visser-
ligen vore de kolkvantiteter, som årligen kunde utvinnas från bolagets
fyndigheter, icke i och för sig så synnerligen betydande i förhållande
till Sveriges hela kolbehov. Men enligt kollegii mening vore situationen
i avseende å bränslefrågan sådan, att det vore av största vikt, att *alla*
möjligheter till fyllande av bränslebehovet utnyttjades.

Bolagets
stenkols-
fyndigheter.

Beträffande de gjorda uppskattningarna av bolagets kolfyndigheter,
vilka uppgjorts av geologen B. Högbom och bergsingenjören B. Johnson,
anför kollegium, att dessa uppskattningar givetvis vore mycket appro-
ximativa och osäkra, såsom grundade på ofullständigt undersöknings-
material. Det kunde emellertid anses såsom med säkerhet fastslaget,
att stenkolstillgångarna vore mycket betydande samt att desamma räckte
till för varje nu tänkbar brytning under en mycket lång tidsperiod.

Kolens
beskaffenhet.

De brutna kolen, särskilt de från Braganzadistriktet, hade, med
undantag av en anmärkt benägenhet att bilda stybb, visat sig vara av
utmärkt beskaffenhet samt i varuvärde och askhalt jämgoda med de
bättre engelska kolsorterna. Kulmkolen, som hade högre askhalt, hade
ansetts kunna få ökat värde för användning till metallurgiska ändamål
på grund av sina därför lämpliga egenskaper.

Kollegium framhåller härefter vissa svårigheter, som hittills hindrat
ett mera effektivt utnyttjande av ifrågavarande koltillgångar. Om dessa
svårigheter, som avse de förhållanden, under vilka brytningen och sär-
skilt skeppningen måst äga rum, anför kollegium följande:

Vissa svårig-
heter för
brytning och
skeppning på
grund av
klimatiska
förhållanden.

»Medan i tekniskt avseende förhållandena i fråga om själva brytningen ställa
sig t. o. m. gynnsammare än i sydligare trakter, erbjuda de klimatiska förhållandena
på Spetsbergen och särskilt i de fjordar på öns västkust, där stenkolsfyndigheterna
äro belägna, betydande svårigheter för såväl brytningen som skeppningen.

Till följd av isförhållandena är skeppsfarten till det inre av fjorderna be-
gränsad till 2 $\frac{1}{2}$ à 3 månader. Under ytterligare 2 à 3 månader kan i allmänhet
förbindelse uppehållas till iskanten i fjordarnas yttre del, medan resten av året
den direkta förbindelsen med yttervärlden är inskränkt till den trådlösa telegrafnen.

Skeppningssäsongens korthet medför, att de brutna kolen måste lagras under en stor del av året, varigenom behovet av förlagskapital ökas. Därjämte måste anskaffandet av tonnage i erforderlig mängd under den korta skeppningssäsongen givetvis alltid medföra vissa svårigheter.

Den största vanskligheten i fråga om själva gruvbrytningen ligger tvivelsutan i den psykologiska inverkan på den därvid anställda personalen av klimatets hårdhet, avstängningen från yttrevärlden och den omkring 4 månader varande polarnatten.

I dessa senare avseenden torde emellertid ej förhållandena på Spetsbergen i alltför hög grad skilja sig från dem, som äro rådande i de nordligaste delarna av vårt land. Givetvis komma också de härav förorsakade svårigheterna att i avsevärd grad kunna minskas i den mån, såsom en följd av den industriella utvecklingen, anordningar kunna träffas för en ökad trevnad inomhus för den anställda personalen genom goda bostäder, elektrisk belysning, tillfällen till lämpliga förströelser m. m.

Med hänsyn till den goda arbetsförtjänsten samt de tillfällen till besparingar, som en anställning vid Spetsbergens kolfält erbjuder, lära även, enligt vad kollegium inhämtat, hittills inga som helst svårigheter i fråga om rekrytering av nödig arbetarpersonal förefunnits.

I fråga om skeppningsmöjligheterna äro dessa avsevärt varierande från år till år, beroende på polarisens utbredning i Nord-Ishavet. Medan om vintern, då havet utanför Spetsbergens västkust anses vara i allmänhet isfritt, sjöfarten hindras av fjordisen, som bryter upp under juni eller juli, beroende på vinterns stränghet, utgöres under sommarmånaderna hindret av drivisen, som av nordliga och nordostliga vindar drives ned kring Spetsbergen. Härigenom begränsas sjöfarten till att i regel omfatta månaderna juli—september.

Professorn G. Andersson har påvisat sannolikheten av en viss periodicitet i isens utbredning, så att på en serie av goda isår skulle följa en period, under vilken Spetsbergskustens blockering genom drivisen sträckte sig över längre del av sommaren. Tillräckliga observationer under längre tid saknas emellertid för ett fullständigt bedömande av dessa frågor, liksom i vad mån seglationsperioden genom användande av kraftiga isbrytare för forcering av fjordisen eventuellt skulle kunna förlängas.

Det har även framhållits, att genom anordnande av inlastningshamn på Spetsbergens yttre, sydvästra kust, utanför fjordmynningen, seglationsperioden skulle kunna avsevärt förlängas. Detta skulle emellertid nödvändiggöra synnerligen omfattande transportanordningar från det inre av fjorden till den yttre hamnen, varjämte hamnförhållandena på den yttre kusten äro mindre gynnsamma. Möjligheterna härför, varigenom spetsbergskolen givetvis skulle kunna vinna ofantligt ökad betydelse för Sveriges förseende med bränsle, torde alltså få anses ställda på framtiden.

Skeppningen från de svenska kolfälten har hittills huvudsakligen skett till Narvik och beräknas även vid den till 100,000 ton planerade, ökade brytningen komma att kunna äga rum till nämnda hamn samt eventuellt till Trondhjem. En resa fram och åter, inklusive lossning och lastning, beräknas draga en tid av cirka 14 dagar; med ångare om 2,000 tons lastdrygheit kunna alltså i regel under en seglationsperiod av $2\frac{1}{2}$ —3 månader fraktas 10—12,000 ton, och skulle sålunda för

transporten av 100,000 ton per år erfordras 9—10 dylika ångare under förenämnda tid.»

Spetsbergskolens konkurrensförmåga med andra utländska kol.

Kollegium gör härefter vissa jämförelser mellan priserna å spetsbergskol och andra utländska kolsorter, därvid collegium kommer till det resultatet, att spetsbergskolen under dåvarande prisläge å stenkolsmarknaden vore fullt konkurrenskraftiga med andra kol, ett förhållande, som enligt collegii mening torde komma att fortfara under de närmaste åren. Då dessa prisuppgifter med hänsyn till den förändrade situationen på kolmarknaden numera icke hava något aktuellt intresse, har jag ansett mig icke böra här redogöra för desamma; längre fram kommer jag, att, så långt sig göra låter, söka åvägabringa en jämförelse av hur förhållandena i sådant avseende nu gestalta sig.

Kommerskollegii slutliga uttalande.

Kollegii utlåtande utmynnar i följande uttalande:

»Beträffande den efter nu planerade utvidgningar beräknade årliga brytningen och skeppningen av 100,000 ton är denna kvantitet, som ju representerar cirka 2 procent av Sveriges årliga importbehov före kriget och cirka 4 procent av de kvantiteter, som under de senaste tre åren kunnat erhållas från utlandet, visserligen i och för sig icke så synnerligen betydande i förhållande till Sveriges hela kolbehov. Men såsom collegium förut anfört, är situationen i avseende å bränslefrågan sådan, att det är av största vikt, att *alla* möjligheter till fyllande av bränslebehovet utnyttjas. Vidare torde eventuellt efter genomförandet av nu planerade ökade brytning en ytterligare utökning till 200,000 å 300,000 ton per år vara möjlig med jämförelsevis begränsade ytterligare kostnader.

På grund av det anförda anser collegium, i likhet med de i ärendet hörda institutionerna och förbunden, det vara en angelägenhet av största vikt och betydelse för Sveriges näringsliv i dess helhet, att de svenska kolgruvorna å Spetsbergen förbliva i svensk ägo och att brytningen därstädes snarast möjligt utökas.

Då, såsom bolaget påvisat, det ej visat sig möjligt att för närvarande på enskild väg uppbringa det erforderliga kapitalet, torde detta förhållande sammanhänga dels med den allmänna penningknappheten i landet dels med de ovissa moment, som ligga i fyndigheternas belägenhet och skeppningssvårigheterna.

Emellertid lära dessa svårigheter ej hava förhindrat, att erbjudande från utlandet lämnats om inköp av stenkolstillgångarna.

Under dessa förhållanden anser collegium det vara ett statsintresse att vidtaga åtgärder för bevarande av dessa betydande fyndigheter i svensk ägo och detta företrädesvis under sådan form, att svenska staten beredes ett betryggande inflytande över stenkolstillgångarnas utnyttjande, även om en sådan åtgärd måste anses innebära en viss ekonomisk risk.

Det av bolaget beräknade kapitalbehovet utgör 5 miljoner kronor.

Den beräknade användningen av detsamma fördelar sig, enligt vad collegium inhämtat, ungefärligen på följande sätt:

till betalning av bolagets nuvarande svävande skulder	... c:a kr. 2,000,000
till nyanläggningar å Spetsbergen	» 2,825,000
till ökat driftkapital	» 175,000

Summa kronor 5,000,000.

Den form, under vilken staten skulle lämna erforderligt kapitaltillskott, kan uppenbarligen tänkas varierad på åtskilliga olika sätt, nämligen antingen såsom aktieteckning eller som lån, eventuellt i samband med leveransförskott, eller medelst en kombination av dessa båda utvägar. Emellertid synes formen av aktieteckning, varvid staten, genom att ingå såsom aktieägare med 50 procent av aktiekapitalet och sålunda faktiskt förvärva majoriteten inom bolaget, skulle erhålla fullt betryggande inflytande över företagens ledning, vara ur det allmännas synpunkt att föredraga.

Enligt vad den förebragta utredningen över kapitalbehovet utvisar, skulle de erforderliga medlen fördela sig ungefärligen på följande sätt:

erforderligt under 1920	.....	kr. 2,750,000
» » 1921	.....	» 1,000,000
» » 1922	.....	» 1,250,000.

Kollegium vill till sist erinra därom, att ehuru det ifrågasatta beloppet av 5 miljoner kronor, varmed staten skulle engagera sig i aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält, kan synas mycket betydande, särskilt i betraktande av de därmed förbundna riskerna, motsvarar detta belopp endast omkring 1 krona per ton av Sveriges tidigare normala kolimport och cirka 2 kronor per ton av den under senaste år erhållna importkvantiteten samt cirka 1.6 procent av kostnaden för de till Sverige under 1918 importerade kolen. Tager man hänsyn enbart till järnvägarnas behov av cirka 1 miljon ton, motsvarar beloppet ifråga 5 kronor per ton. Det synes icke uteslutet, att den prisreglerande inverkan, som den tryggade tillgången i statens hand till spetsbergskol skulle kunna utöva på kolleveranser från andra håll, även i och för sig kunde väl motivera detta kapitalutlägg.

Kollegium får alltså förorda, att Eders Kungl. Maj:t täcktes — — — föreslå riksdagen bevilja ett anslag å 5,000,000 kronor till teckning för statens räkning av aktier i aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält på sätt och under de närmare villkor, som kunna befinnas lämpliga.»

Sedermera har bolaget till mig överlämnat två den 14 december 1920 dagtecknade, alternativt uppgjorda arbets- och finansplaner för åren 1921, 1922 och 1923, avseende skeppning av respektive 100,000 och 60,000 ton stenkol, beroende på huruvida staten för ökande av bolagets brytningskapacitet understödde bolaget med 5,000,000 kronor eller 3,000,000 kronor. Då dessa planer emellertid äro baserade på ett stenkolspris av respektive 80, 70 och 65 kronor per ton och det numera torde få anses synnerligen tvivelaktigt, huruvida sådana stenkolspris kunna vara att påräkna, synas mig planerna vara av mindre intresse, varför jag finner mig sakna anledning att här närmare ingå på desamma.

Däremot anser jag mig böra återgiva en av bolaget samtidigt med ovannämnda planer upprättad tablå, utvisande de av bolaget beräknade totalkostnaderna per ton stenkol för räkenskapsåren 1920—1923 vid en brytning av respektive 100,000 och 60,000 ton. Ehuru brytningskostnaden av bolaget beräknats med utgångspunkt från de av bolaget

*Aktiebolaget
Spetsbergens
svenska kol-
fältets arbets-
och finans-
planer av
december
månad 1920.*

i december 1920 betalade arbetslönerna, vilka bolaget, enligt vad för mig uppgivits, hoppas icke oväsentligt kunna nedbringa, och man väl även har att räkna med väsentligt lägre fraktkostnader än dem, bolaget upptagit, synas mig de i tablån meddelade siffrorna dock vara av ett visst intresse för bedömandet av bolagets konkurrenskraft under de närmaste åren. Tablån har följande utseende:

	100,000 tons skeppning						60,000 tons skeppning					
	1920—1921		1921—1922		1922—1923		1920—1921		1921—1922		1922—1923	
Kostnad per ton kol fob Spetsbergen.....	51	88	36	—	32	80	51	88	40	85	37	—
Frakter Spetsbergen—Nordnorge	20	—	18	—	18	—	20	—	18	—	18	—
Kostnad cif Nordnorge Skeppningsår	71	88	54	—	50	80	71	88	58	85	55	—
	1921		1922		1923		1921		1922		1923	

Då, såsom av tablån framgår, bolaget räknat med utfraktning av kolen till Nordnorge (Narvik), d. v. s. närmaste avlastningshamn från Spetsbergen, vill jag i detta sammanhang lämna den upplysningen, att, enligt vad från järnvägsstyrelsen meddelats mig, de kol, som av statens järnvägar inköpts från bolaget, hittills till så gott som hela kvantiteten levererats i Narvik och därifrån på järnväg förts till förbrukningsplatserna å linjen Riksgränsen—Luleå. I den mån emellertid denna järnvägslinje, av vilken för närvarande delen Riksgränsen—Gällivare redan är elektrifierad, blir helt omlagd för elektrisk drift, kommer naturligen behovet av stenkol därstädes att minska. Det kan därför eventuellt bli erforderligt att vid fortsatta leveranser av stenkol från Spetsbergen till statens järnvägar låta leveransen av kolen ske i andra hamnar, av vilka då närmast Trondhjem (Hommelvik) och Göteborg torde ifrågakomma. Givet är, att den längre vägen mellan Spetsbergen och de sistnämnda hamnarna kommer att något fördyra fraktkostnaden för kolen och således öka deras inköpspris. Det bör emellertid framhållas, att de väsentligt bättre lossningsanordningarna i särskilt Göteborg kunna i väsentlig grad motväga den ökade fraktkostnaden. Denna synes jämväl kunna kompenseras därav, att kostnaderna för bolagets materialtransporter till Sveagruvan, vilka transporter ske med de återgående fartygen, minskas i samma proportion som Göteborg respektive Trondhjem ligger närmare bolagets mellansvenska leverantörer än Narvik.

Vidare tillåter jag mig återgiva en av bolaget den 28 nästlidna februari upprättad tablå, utvisande de av bolaget numera beräknade totalkostnaderna per ton stenköl för räkenskapsåret 1921—1922. Bolaget har därvid räknat dels med en såsom möjlig ansedd nedsättning av arbetslönerna från nu utgående cirka 49 kronor per man och skift till 25 å 20 kronor dels ock med en fraktnedsättning per ton stenköl till 12 kronor. Tablåen har följande utseende:

Aktiebolaget Spetsbergens svenska kölfälts nya produktionskostnadsberäkningar av den 28 februari 1921.

	25 kronor per skift				20 kronor per skift			
	Brytning ton				Brytning ton			
	60,000		100,000		60,000		100,000	
Kostnad per ton kol fob Spetsbergen	* 29	55	* 24	54	* 27	55	* 22	54
Frakter Spetsbergen—Nordnorge.....	12	—	12	—	12	—	12	—
Kostnad cif Nordnorge	41	55	36	54	39	55	34	54
* Därav arbetslöner å Spetsbergen...	9	25	9	25	7	40	7	40

Till jämförelse med de av bolaget för åren 1920—1923 beräknade självkostnaderna för spetsbergskolen ber jag vidare att få lämna några kortfattade uppgifter rörande cifpriset i Sverige för engelska stenköl.

Vissa cifpriser för engelska kol.

Priset å goda Newcastle ångkol, harpade, i svensk västkusthamn ställde sig under första kvartalet 1920 i 140 å 150 kronor per ton och steg under andra kvartalet ytterligare för att nå höjdpunkten i maj 1920 med 205 kronor per ton. Under tredje kvartalet vek priset så småningom och sjönk mot slutet av fjärde kvartalet hastigt ned till mindre än hälften av toppnoteringen. Genomsnittskolfrakten England—Stockholm sjönk från 67 kronor 50 öre per ton i januari 1920 till 20 kronor i december månad samma år. Under februari månad innevarande år har cifpriset å ovannämnda kolsort i Stockholm växlat mellan 60 och 65 kronor per ton och torde för närvarande utgöra omkring 60 kronor per ton.

Beträffande slutligen frågan om Spetsbergsögruppens rättsliga status och andra därmed sammanhängande förhållanden tillåter jag mig hänvisa till innehållet i en mig i slutet av nästlidet år från utrikesdepartementets politiska och handelspolitiska avdelning tillhandakommen promemoria. Denna promemoria är av följande lydelse:

Spetsbergens ställning ur folkrättslig synpunkt.

»Spetsbergsögruppen jämte den s. k. Björnön har sedan gammalt räknats såsom 'terra nullius'. Efter unionsupplösningen upptogs från norsk sida frågan om

ögruppens framtida ställning och på inbjudan av norska regeringen avhölls under 1910 i Kristiania en konferens av representanter för svenska, norska och ryska regeringarna, varvid utarbetades ett förslag att ögruppen skulle med bibehållande av sin karaktär av terra nullius förvaltas av nämnda tre makter gemensamt. Detta förslag behandlades sedermera på tvenne konferenser av samtliga intresserade regeringar, nämligen Amerikas förenta stater, Danmark, Frankrike, Nederländerna, Norge, Ryssland, Storbritannien, Sverige och Tyskland. Den sista av dessa konferenser avhölls 1914, men hann på grund av världskriget ej avsluta sitt arbete.

Efter världskrigets slut blev frågan åter aktuell och under fredsförhandlingarna i Paris förklarade sig de allierade och associerade makternas högsta råd i Paris samtycka till en från norsk sida gjord hemställan om att ögruppens rättsliga status skulle ordnas på grundval av erkännande av Norges fullständiga suveränitet över densamma. I överensstämmelse härmed utarbetades en konvention, som till undertecknande förelades Amerikas förenta stater, Brittiska riket, Danmark, Frankrike, Italien, Japan, Nederländerna, Norge och Sverige. Denna konvention, varav ett exemplar härjämte bilägges och som för Sveriges del undertecknades av Kungl. Maj:ts minister i Paris den 9 februari 1920, har tills dato endast blivit ratificerad av Nederländerna.

Artikel 3 i sagda konvention innehåller bestämmelser om fritt tillträde till ögruppen och omgivande vatten för alla de fördragsslutande parternas undersåtar, vilka bland annat skola äga rätt att där jämlikt denna artikel och artikel 7 på grundval av full likställighet utöva alla slag av handel, industriell verksamhet, gruvdrift eller sjöfart. Det stadgas särskilt, att norska undersåtar icke skola i något hänseende beviljas en gynnsammare behandling än övriga fördragsslutande parternas undersåtar. Enligt artikel 6 erkänns redan gjorda ockupationer tillhörande någon av de fördragsslutande parternas undersåtar i princip såsom giltiga, dock hänvisar artikeln för avgörande i det enskilda fallet och särskilt ifråga om tvistiga ockupationer till en vid konventionen fogad bilaga, vari fastställs ett förfarande för opartisk granskning inom viss angiven tid av de anspråk på områden inom Spetsbergsögruppen, som framställts före dagen för konventionens undertecknande. Kostnaderna för detta förfarande skola gäldas av vederbörande enskilda intressenter i proportion till storleken av deras anspråk. Genom artikel 8 åtager sig Norge att för Spetsbergsögruppen utfärda en bergverksordning, som skall tillförsäkra de fördragsslutande parternas undersåtar, däri inbegripet Norges, en fullt likställd och opartisk behandling vid utnyttjandet av deras anläggningar på ögruppen. I paragrafen stadgas särskilt, att inga skatter eller avgifter må påläggas intressenterna utöver vad som erfordras för användning på Spetsbergen. Slutligen inrymmes åt samtliga fördragsslutande parter medbestämmanderätt vid bergverksordningens fastställande. Enligt artikel 10 skall konventionen träda i kraft beträffande § 8, så snart alla signatär-makterna ratificerat densamma, i övrigt samtidigt med nämnda bergverksordning. Det från norsk sida utarbetade förslaget till bergverksordning har ännu icke av norska regeringen för godkännande överlämnats till de intresserade regeringarna.»

Departements-
chefen.

För egen del ber jag att i ärendet få anföra följande.

Frågan om tillgodoseende av landets behov av bränsle har under de senaste åren varit i alldeles särskild grad aktuell och givit anledning till synnerligen omfattande åtgärder från statens sida. Under det att

före världskriget och även under de första krigsåren importen av stenkol till Sverige omfattade mellan 5 och 6 miljoner ton årligen, minskades denna kvantitet från och med år 1917 kraftigt och uppgick under de närmast därefter följande åren till mindre än hälften av den vanliga. Den till följd därav starkt ökade användningen av vedbränsle har som bekant möjliggjorts genom en avverkning, varigenom en stor del sparad skogskapital uttagits.

Alltsedan mitten av år 1920 är emellertid att anteckna en väsentlig förbättring av kolimporten, och för närvarande ställer sig ju saken så, att, ehuru importen av stenkol ingalunda uppgått till kvantiteterna före kriget, någon kolbrist, vad angår den löpande förbrukningen, icke föreligger. Att märka är likväl, att den nu jämförelsevis goda tillgången på stenkol i väsentlig grad har sin grund i den för närvarande rådande industriella depressionen. Huru förhållandena i fråga om koltillgången för framtiden komma att ställa sig, är omöjligt att nu förutsäga. Enligt preliminära uppgifter i »Board of Trade Journal» har den engelska kolproduktionen under år 1919 utgjort 229,700,000 engelska ton och under år 1920 229,295,000 ton. Till jämförelse må meddelas, att kolproduktionen i England under år 1913 utgjorde 287,430,000 ton. Av dessa siffror framgår, att kolbrytningen i England nedgått högst betydligt från sistnämnda år. Skulle för framtiden kolproduktionen i England än ytterligare minskas och samtidigt den nu över hela världen rådande lågkonjunkturen avlösas av en ny industriell uppsvingperiod, lär det icke vara uteslutet, att frågan om vårt lands förseende med kolbränsle åter kan komma i ett mer eller mindre allvarligt läge.

Trots den avgjorda lättnad i koltillförseeln, som inträtt, sedan aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfälts nu förevarande framställning hos Kungl. Maj:t gjordes, måste det sålunda, även om man endast tager hänsyn till den mera närliggande framtiden, för vårt land vara av värde — med hänsyn till ovissheten om, huru förhållandena å den utländska kolmarknaden kunna komma att gestalta sig — att vara i besittning av så stora egna koltillgångar som möjligt. Detsamma gäller givetvis i än högre grad, om man ser saken på längre sikt. De mera centralt belägna koltillgångar, ur vilka världsbehovet av kol nu täckes, äro ju ingalunda outtömliga utan måste, om de alltjämt skattas lika hårt som under de sista decennierna, inom en framtid, som redan kan överskådas, börja att sina. Därest icke dessförinnan en tekniskt och ekonomiskt framkomlig väg utfunnits att undvara eller effektivt minska användningen av kolbränsle, framställer sig då nödvändigheten att gripa till de koltillgångar, vilka på grund av sitt svårtillgängliga läge, klimatiska

förhållanden och dylikt för närvarande icke alls eller endast i mindre mån tagas i anspråk.

Under sådana omständigheter torde det få betecknas som ett nationellt intresse av stor vikt, att de väldiga kollager, vilka förefinnas inom de av ovannämnda bolag och dess föregångare ockuperade områdena på Spetsbergen och vilka vid nuvarande kolförbrukning skulle, därest de tillfullo kunna utnyttjas, under århundraden framåt förslå till täckande av hela vårt lands kolbehov, allt fortfarande bibehållas i svensk ägo och under uteslutande svenskt inflytande. För att möjliggöra detta hava, enligt vad jag förvissat mig om, vissa av bolagets styrelseledamöter hittills påtagit sig stora personliga risker. Då de nu icke äro i tillfälle att ikläda sig de ytterligare uppoffringar, som erfordras för att säkerställa bolagets fortbestånd, och det för bolaget behöfliga rörelsekapitalet under nu rådande ekonomiska depression icke lär kunna genom aktie-teckning uppbringas bland allmänheten, synes det mig, som om staten, för att förhindra försäljning till utlandet av bolagets ovannämnda naturtillgångar, icke bör undandraga sig att lämna bolaget det stöd, varav bolaget för fortsättande av sin rörelse är i behov.

Jag vill emellertid icke underlåta att betona, att jag, då jag nu tillstyrker statligt stöd åt bolaget, därmed icke velat göra något som helst uttalande i fråga om bolagets konkurrenskraft och ekonomiska möjligheter under den närmaste framtiden. Den omständigheten, att bolaget under de hittills gångna åren av sin verksamhet haft att uppvisa någon om ock obetydlig vinst på sin rörelse, lämnar i dylikt hänseende knappast någon ledning. Å ena sidan har bolaget under dessa år fått binda alla sina tillgängliga kapitaltillgångar i nyanläggningar, vilka först småningom kunnat tagas i anspråk och göras räntabla; å andra sidan åter hava ju under samma tid avsättnings- och prisförhållandena å kolmarknaden varit för bolaget exceptionellt gynnsamma.

De upplysningar, som från bolaget lämnats, synas mig dock giva anledning till förhoppning, att bolaget, om detsamma sättes i tillfälle att utöka sina anläggningar till en årlig brytning av minst 60,000 ton, skall äga möjlighet att sälja sina kol i konkurrens med dem, som från andra trakter av världen införas i vårt land. I vad mån dessa förhoppningar komma att infrias, beror emellertid i sista hand på utvecklingen inom den internationella kolmarknaden, vilken utveckling för närvarande undandraget sig varje säkert bedömande. I allt fall bör det stå klart, att det stöd, som nu kan komma att lämnas bolaget, icke är avsett att för bolaget möjliggöra intjänandet under den närmaste tiden av några mera betydande vinster, utan helt bör betraktas som en på fram-

tiden inriktad åtgärd, avsedd att för kommande tider bevara de ifrågasvarande kolfyndigheterna åt vårt land.

Jag anser mig i detta sammanhang böra nämna, att från norska statens sida omfattande åtgärder vidtagits för stödjande av det norska bolag, »Aktieselskabet Store Norske Spitsbergen Kulkompani», som under liknande betingelser som det svenska bolaget för närvarande arbetar å Spetsbergen.

Huruvida det stöd, som av staten kan komma att lämnas bolaget, lämpligen bör givas i den form, som bolaget föreslagit, d. v. s. så, att staten med visst belopp ingår såsom delägare i bolaget, eller på annat sätt, kan ju vara föremål för olika meningar. Givetvis låter den utvägen också tänka sig, att staten såsom lån ställer det erforderliga beloppet till bolagets förfogande. Lånevägen erbjuder emellertid den svårigheten, att bolaget, så länge de rättsliga förhållandena på Spetsbergen icke äro ordnade och möjlighet till in-tecknande av bolagets egendom å ögruppen sålunda är utesluten, icke är i tillfälle att för lånet ställa betryggande säkerhet. Å andra sidan kan mot den av bolaget föreslagna formen för det statliga stödet invändas, att staten genom att ingå såsom delägare i bolaget icke kan undgå att i viss mån bliva medansvarig för bolagets framtid och därigenom nödgad till ytterligare ekonomiska uppoffringar, som icke för närvarande kunna överskådas. Då jag, i trots av denna invändning, vilken synes mig icke kunna frånkännas visst fog, likväl ansluter mig till det av bolaget framställda förslaget, beror detta därpå, att staten genom att inträda såsom aktieägare i bolaget erhåller direkt del i de bolagets naturtillgångar, vilkas bevarande åt Sverige enligt min mening utgör den bärande grunden för ett statligt ingripande i den föreliggande angelägenheten. Härtill kommer, att staten vid ett aktieförvärv med större berättigande än vid en vanlig lånetransaktion kan knyta krav på visst inflytande å bolagets ledning och viss kontroll över dess förvaltning och drift. Att statsinflytandet icke bör sträckas längre än omständigheterna oundgängligen påkalla och i varje fall icke därhän, att bolagets ställning såsom självständigt drivet affärsföretag äventyras, synes mig å andra sidan med hänsyn till arten av bolagets rörelse uppenbart.

Om jag alltså finner mig därutinnan böra biträda den av bolaget gjorda framställningen, att jag tillstyrker statligt övertagande av aktier i bolaget, anser jag mig däremot i så måtto böra föreslå en avvikelse från vad bolaget hemställt, att beloppet av statens aktieförvärv begränsas till 3 miljoner kronor. Vad som föranleder mig att föreslå en dylik begränsning är i främsta rummet statsfinansiella skäl. Men härtill kom-

mer, att försiktigheten synes mig bjuda att icke under förhandenvarande förhållanden för nyanläggningsändamål i bolaget investera alltför betydande kapital. Bolagets ledning beräknar själv, att, därest nytt rörelsekapital till belopp av 3 miljoner kronor tillföres bolaget, dess anläggningar å Spetsbergen skola kunna utvidgas därhän, att de möjliggöra en årlig brytning och utfraktning av kol till en kvantitet av 60,000 ton. Även om genom ett större kapitaltillskott kolbrytningen skulle kunna än mera ökas och brytningskostnaden per ton därigenom ytterligare något nedbringas, anser jag för min del riktigast att, intill dess förhållandena å kolmarknaden någorlunda stabiliserats och bättre överblick vunnits över bolagets bärkraft och konkurrensmöjligheter, stanna vid det kapital-engagemang, som för uppehållet i skälig omfattning av bolagets rörelse kan anses oundgängligen nödvändigt.

Då, enligt vad jag inhämtat, bolagets aktier, vilka hittills icke medfört någon vinstutdelning, numera i den allmänna marknaden stå i en kurs, betydligt understigande parivärdet, men betalning för de nytecknade aktierna enligt gällande aktiebolagslag måste erläggas med minst nominella beloppet, kan det ju ifrågasättas, huruvida icke staten såsom villkor för nyteckning av aktier bör påfordra, att dessförinnan en nedsättning av bolagets nuvarande aktiekapital äger rum; exempelvis till 3 miljoner kronor, genom nedskrivning av aktiernas värde till motsvarande procenttal av paribeloppet. Häremot kan emellertid med fog invändas, att, då bolaget — utan förhoppning att å sin rörelse kunna intjäna några snara vinster — med sin verksamhet fullföljer ett nationellt syfte och de gamla aktieägarna i bolaget redan för flera år sedan inbetalat sina aktier till pari, utan att sedermera hava fått någon som helst ränta å sina i bolaget insatta medel, det knappast kan anses vara med billigheten fullt överensstämmande, att staten såsom villkor för nyteckning påfordrar att erhålla större del i bolaget än som betingas av relationen mellan de enskilda aktieägarnas en gång redan gjorda insatser och statens kapitaltillskott. Härtill kommer, att det, med hänsyn till bolagets ställning och utsikter samt Spetsbergsögruppens rättsliga status m. m., synes mig lämpligast, att statens och de enskilda aktieägarnas andelar i bolaget så avvägas mot varandra, att trots statens delägareskap bolagets karaktär av enskilt företag fullt bibehålles. På grund härav och då bolagets aktier äro spridda på ett så stort antal olika händer, att det lär vara tvivelaktigt, huruvida det röstetal, som erfordras för åvägabringande av ett bolagsstämmobeslut om aktiekapitalets nedsättning, ens kan åstadkommas, har jag — med fasthållande vid att ett statligt ingripande i förevarande angelägenhet helt bör ses

ur synpunkten av önskvärdheten att såsom en reserv för kommande tider bevara bolagets naturtillgångar i svensk ägo — ansett mig böra avstå från att föreslå, att krav på en dylik nedsättning av aktiekapitalet från statens sida skola framställas.

Då bolaget redan under innevarande år är i trängande behov av ökat rörelsekapital, torde anslag för det ändamål, varom nu är fråga, böra hos riksdagen äskas redan å årets tilläggsstat. Anslaget bör givetvis upptagas bland utgifter för kapitalökning samt utgå av länemedel.

Något belopp för ändamålet har icke blivit i propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1921 beräknat. Anledningen härtill är att söka däri, att jag vid tiden för sagda propositions avlåtande hyste förhoppning, att bolagets kapitalbehov skulle kunna tillgodoses utan statens mellankomst. Detta har emellertid för närvarande visat sig icke vara möjligt. Vid bifall till vad jag här ovan föreslagit lär alltså den i förslaget till tilläggsstat för år 1921 upptagna inkomsttiteln »Fast upplåning» böra ökas med ett mot det ifrågavarande anslaget svarande belopp av 3 miljoner kronor.

Jag anhåller nu att i korthet få redogöra för ett förslag till överenskommelse mellan svenska staten och bolaget, som jag låtit upprätta inom handelsdepartementet och som jämte den för bolaget nu gällande bolagsordningen torde få såsom bilaga åtfölja protokollet i detta ärende.

Enligt förslaget skulle staten utfästa sig att, sedan bolaget i vederbörlig ordning fattat beslut om ökning av sitt aktiekapital med tre miljoner kronor, teckna och med nominella beloppet inbetala de nya aktierna, vilka skulle vara likställda med förutvarande aktier i bolaget samt berättiga till vinstutdelning från och med räkenskapsåret den 1 juli 1921—30 juni 1922. Statens skyldighet att teckna aktierna skulle dock icke inträda, förrän vissa ändringar i bolagsordningen, avseende att trygga statens intressen i bolaget, vidtagits och registrerats. För att emellertid möjliggöra för bolaget att komma i åtnjutande av det nya aktiekapitalet redan innan berörda ändringar hunnit vidtagas, skulle staten tillika utfästa sig att även dessförinnan verkställa teckningen, såvida personlig förbindelse lämnades av ledamöterna i bolagets styrelse att, i händelse bolaget bruste i fullgörandet av de föreskrivna ändringarna i bolagsordningen, av staten, därest så påfordrades, till parikurs tillösa sig aktierna.

Det genom nyemissionen tillkomna aktiekapitalet skulle bolaget utfästa sig att använda till nödigt rörelsekapital och till utbyggande av

bolagets anläggningar på Spetsbergen i ändamål att öka utskeppningen till minst 60,000 ton stenkol årligen. Staten skulle vidare — närmast för dess järnvägars behov — tillerkännas företrädesrätt i viss utsträckning till inköp av de stenkol, som bolaget utskeppade, samt äga taga del av bolagets undersökningar rörande koltillgången på Spetsbergen ävensom själv låta utföra sådana undersökningar inom bolagets områden, och skulle bolaget förbinda sig att icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd avhända sig eller med inteckning belasta sina områden på Spetsbergen.

Enligt de föreslagna ändringarna i bolagsordningen skulle Kungl. Maj:t äga att i bolaget utse en à två styrelseledamöter och en revisor jämte suppleanter för dem. I fråga om utövande av rösträtt å bolagsstämma skulle den bestämmelsen intagas, att envar ägde rösta för fulla antalet aktier, som han ägde eller för vilka han såsom ombud hade att föra talan. Utlännings aktieförvärv skulle begränsas och beslut om ändring av bolagsordningen ävensom om ökning av aktiekapitalet utöver 8,000,000 kronor för sin giltighet göras beroende av Kungl. Maj:ts godkännande.

På Kungl. Maj:t torde få ankomma att, därest det ifrågasatta anslaget beviljas, underteckna kontrakt med bolaget, därvid Kungl. Maj:t torde böra äga att vidtaga de ändringar i det av mig nu framlagda kontraktsförslaget, som tilläventyrs kunna befinnas påkallade.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, för tecknande av aktier i aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält i huvudsaklig överensstämmelse med vad i förberörda kontraktsförslag anges, å tilläggsstat för år 1921 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 3,000,000.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla; och skulle proposition i ämnet till riksdagen avlätas av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Eduard Francke.

Bilaga A.

Förslag

till överenskommelse mellan svenska staten och aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält.

1 §.

Svenska staten utfäster sig att, sedan bolaget i vederbörlig ordning fattat beslut om ökning av sitt aktiekapital från nuvarande fem miljoner (5,000,000) kronor till åtta miljoner (8,000,000) kronor eller med tre miljoner (3,000,000) kronor, teckna och med nominella beloppet inbetala de nya aktierna i bolaget under iakttagande i övrigt av de bestämmelser, som här nedan närmare angivas.

2 §.

De nya aktierna skola vara likställda med förutvarande aktier i bolaget och alltså äga samma rätt som dessa till andel i bolagets tillgångar och vinst, dock att de nya aktierna skola medföra rätt till vinstutdelning först från och med räkenskapsåret den 1 juli 1921—30 juni 1922.

Därest för räkenskapsåret den 1 juli 1920—30 juni 1921 vinstutdelning å de förutvarande aktierna ifrågakommer, må denna ej sättas högre än 6 procent av det belopp, varå aktierna lyda.

3 §.

Staten vare ej skyldig teckna omförmälda aktier innan bolaget vidtagit ändringar i sin bolagsordning i enlighet med vad under 1)—5) av denna paragraf närmare förmäles och beslutet härom behörigen registrerats.

1) Bolagets styrelse skall bestå av minst fyra-högst sju å bolagsstämma för ett år i sänder valda ledamöter med fyra suppleanter för dem, varförutom Kungl. Maj:t skall äga att för tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, utse, därest antalet av de å bolagsstämma valda styrelseledamöterna understiger fem, en styrelseledamot och en suppleant för honom, men eljest två styrelseledamöter och två suppleanter för dem. Avgående ledamot eller suppleant kan återväljas.

Styrelsen, som inom sig utser ordförande och vice ordförande, är

beslutför, när fyra ledamöter äro tillstädes, såvida dessa äro om beslutet ense.

Av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot eller vid förfall för honom hans suppleant skall bevisligen kallas till varje styrelsesammanträde i god tid förut.

2) Granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper verkställas av tre revisorer, vilka utses, en jämte en suppleant för honom av Kungl. Maj:t för tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, och två jämte två suppleanter för dem å ordinarie bolagsstämma för tiden till nästa ordinarie bolagsstämma.

3) Vid bolagsstämma må envar rösta för fulla antalet aktier, som han äger eller för vilka han har att såsom ombud föra talan.

4) Av bolagets aktier må allenast viss del, vid varje tid mindre än en femtedel, genom teckning eller överlåtelse förvärvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, varom förmåles i 2 § 2 stycket av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; dock att utan hinder av det nu gjorda förbehållet aktier må förvärvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av berörda lag.

5) Beslut om ändring av bolagsordningen eller om ökning av aktiekapitalet utöver 8,000,000 kronor vare ej giltigt, med mindre beslutet blivit av Kungl. Maj:t godkänt.

4 §.

Skulle bolaget önska, att staten tecknar omförmälda aktier, innan de i 3 § här ovan stadgade ändringar i bolagsordningen hunnit vidtagas, skall staten vara skyldig härtill mot erhållande av personlig förbindelse av nuvarande ledamöterna i bolagets styrelse, att de — i händelse berörda ändringar i bolagsordningen ej varda inom tid, då så lagligen kan ske, vidtagna — av staten, därest så påfordras, tillösa sig aktierna för nominella beloppet jämte 7 procent ränta därå från den dag, staten erlagt betalning för aktierna, ävensom att de en för alla och alla för en såsom för egen skuld svara för köpeskillings gäldande.

5 §.

Bolaget utfäster sig att använda det för de nyemitterade aktierna erhållna beloppet dels till nödigt rörelsekapital dels ock till utbyggande,

så snart ske kan, av bolagets anläggningar på Spetsbergen i sådan utsträckning, att därifrån må kunna utskeppas minst 60,000 ton stenkol årligen.

6 §.

Svenska staten skall äga företrädesrätt till inköp av intill hälften av bolagets till skeppning avsedda stenkol. Önskar staten begagna denna sin företrädesrätt, skall tillsägelse därom ske hos bolaget före den 1 oktober året innan det, under vilket kolen skola levereras.

Kolen levereras på av staten anvisad plats, och skall köpeskillingen, såvida ej annorlunda överenskommes, sålunda beräknas, att kostnaden för varje ton om 1,016 kilogram å förbrukningsplatsen blir densamma som kostnaden för andra med kolen från bolagets fyndigheter å Spetsbergen jämnvärdiga utländska stenkol, som till statens järnvägar till samma förbrukningsort över dennas närmaste importhamn levereras under den tidsperiod, som bolagets leveranser omfatta, eller tiden juni—oktober.

Bolaget erhåller, allt efter som kolen av bolaget för statens räkning uppläggas i lager å Spetsbergen, av staten förskott å köpeskillingen till skäligt belopp. Överenskommelse om förskottets storlek träffas, då staten tillsäger om inköp. Uppnås ej enighet om förskottets belopp, bestämes detta av Kungl. Maj:t.

7 §.

Bolaget förbinder sig att icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd avhända sig eller med inteckning belasta för bolagets räkning ockuperade eller annorledes förvärvade områden på Spetsbergen med därtill hörande anläggningar.

8 §.

Staten äger taga del av alla undersökningar, som bolaget utfört eller kommer att utföra rörande koltillgången på Spetsbergen, ävensom att själv låta utföra sådana undersökningar inom bolagets områden, i den mån det kan ske utan att arbetet i gruvorna därigenom hindras eller uppehålls.

9 §.

Twister på grund av denna överenskommelse skola avgöras av tre skiljemän, vilka utses en av kommerskollegium, en av överståthållarämbetet i Stockholm och en av bolaget.

Bilaga B.**Nu gällande bolagsordning
för aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält.**

§ 1.

Detta bolag, vars firma är *aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält*, är grundat på aktier med begränsad ansvarighet enligt bestämmelserna i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910.

§ 2.

Bolagets verksamhet skall hava till föremål att förvärva och tillgodogöra stenkols- och andra fyndigheter på Spetsbergen samt idka därmed sammanhängande verksamhet.

§ 3.

Bolagets styrelse skall hava sitt säte i Stockholm.

§ 4.

Aktiekapitalet skall utgöra minst fyra miljoner (4,000,000) kronor och högst tolv miljoner (12,000,000) kronor.

§ 5.

Aktie skall lyda å etthundra (100) kronor. Aktiebrevens skola ställas till viss man.

§ 6.

Alla aktier skola medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

§ 7.

Bolagets styrelse skall bestå av minst tre högst nio ledamöter med tre suppleanter för dem.

Såväl ledamöter som suppleanter väljas vid ordinarie bolagsstämma

till tiden för nästa ordinarie bolagsstämma. Avgående ledamot eller suppleant kan återväljas.

Styrelsen, som inom sig utser ordförande, är beslutför, när tre ledamöter äro tillstädes, såvida dessa äro om beslutet ense.

§ 8.

Bolagets firma tecknas av den eller dem, som styrelsen inom eller utom sig därtill utser.

§ 9.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen å ordinarie bolagsstämma för tiden intill nästa ordinarie stämma två revisorer och två suppleanter för dem.

§ 10.

Bolagets räkenskaper skola den 30 juni varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 påföljande november, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar även som av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning och balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning tillhandahållas de utsedda revisorerna, vilka senast den 1 därpå följande december böra över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen bestämt tillstyrkes eller avstyrkes.

§ 11.

Bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller, vid förfall för honom, av annan ledamot av styrelsen, varefter närvarande röstberättigade genom öppen omröstning sig emellan välja ordförande vid stämman. Även i övrigt sker omröstning öppet, dock att val, om någon det påyrkar, skall verkställas med slutna sedlar, å vilkas yttre sida röstetalet antecknas.

§ 12.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året före december månads utgång.

Å denna stämma skall förekomma:

- 1) Val av ordförande vid stämman,
- 2) Justering av röstlängden,
- 3) Fråga om kallelse till stämman blivit behörigen kungjord,
- 4) Val av protokollsjusterare,

- 5) Föredragning av styrelsens och revisorernas berättelser,
- 6) Fastställande av balansräkningen,
- 7) Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen,
- 8) Fråga om användande av förefintlig vinst,
- 9) Bestämmande av arvoden,
- 10) Val av styrelseledamöter och styrelsesuppleanter,
- 11) Val av revisorer och revisorssuppleanter samt
- 12) Ärenden, som blivit till stämman i behörig ordning hänskjutna.

§ 13.

Extra bolagsstämma skall hållas i Stockholm.

Å sådan stämma skall förekomma:

- 1) Val av ordförande vid stämman,
- 2) Justering av röstlängden,
- 3) Fråga om kallelse till stämman blivit behörigen kungjord,
- 4) Val av protokollsjusterare samt
- 5) Ärenden, som varit i kallelsen till stämman angivna.

§ 14.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarne skola ske genom kungörelse i Post- och inrikes tidningar samt en annan i Stockholm utkommande tidning, kallelse till ordinarie bolagsstämma senast två veckor och till extra bolagsstämma senast en vecka före stämman.